

ADRODDIAD I'R CABINET

Medi 16, 2014

Aelod Cabinet: Cyngorydd Gareth Thomas

Pwnc: Dyfodol Darpariaeth Addysg yn Nalgylch Y Gader

Swyddog Cyswllt: Iwan T Jones – Cyfarwyddwr Corfforaethol

Y penderfyniad a geisir/pwrpas yr adroddiad

Pwrpas yr adroddiad hwn yw ceisio caniatâd Cabinet y Cyngor i gychwyn cyfnod o ymgynghori statudol ar yr opsiwn a ffefrir, sef y cynnig i gau ysgolion dalgylch Y Gader a sefydlu un ysgol gymunedol dalgylch dilynol ar safleoedd presennol ysgolion Y Gader, Cynradd Dolgellau, Ieuan Gwynedd, Dinas Mawddwy, Llanelltyd a Friog i wasanaethu disgyblion 3-16 oed.

Barn yr aelodau lleol

Bydd unrhyw sylwadau gan yr Aelodau Lleol yn cael eu cyflwyno yn y cyfarfod.

---

1. CYFLWYNIAD

- 1.1 Pwrpas yr adroddiad hwn yw ceisio caniatâd Cabinet y Cyngor i gychwyn cyfnod o ymgynghori statudol ar y cynnig i ad-drefnu darpariaeth addysg yn nalgylch Y Gader, Dolgellau. Gofynnir i'r Cabinet benderfynu ar:
  - i. Y model arfaethedig ar gyfer y ddarpariaeth a ffafrir i ymgynghori'n statudol arno, a hefyd ar
  - ii. Fater categori sydd yn cyd-fynd â'r model hynny
- 1.2 Mae'r Cyngor wedi bod yn gweithredu Strategaeth 'Addysg Gynradd o'r Ansawdd Gorau i Blant Gwynedd' ers ei mabwysiadu yn Ebrill 2009. Yn ei gyfarfod 9 Hydref 2012, penderfynodd y Cabinet ar 'Gynllun Blaenoriaethau – Maes Trefniadaeth Addysg' wedi ei sylfaenu ar y strategaeth hon.
- 1.3 Yn unol â Strategaeth Addysg Gynradd o'r Ansawdd Gorau i Blant Gwynedd cafwyd trafodaethau ynglŷn â darpariaeth addysg yn nalgylch Y Gader, Dolgellau ers 2010.
- 1.4 Cyflwynwyd adroddiad gerbron y Cyngor Llawn Gorffennaf 14, 2011 ynglŷn ag ad-drefnu ysgolion dalgylch Y Gader. Mae'r adroddiad yn gyd-destun pwysig i'r adroddiad yma a cheir copi yn y pecyn cefndirol. Mae copïau o bapurau eraill perthnasol ar safle we'r Cyngor www.gwynedd.gov.uk/trefniadaethysgolion a www.gwynedd.gov.uk/ycabinet.
- 1.5 Cyflwynwyd adroddiad pellach gerbron y Cabinet ar Orffennaf 16, 2013 (ar gael yn y pecyn cefndirol). Yn yr adroddiad hwnnw, adroddwyd ar rwystrau gwireddu cynllun yn un rhan o'r dalgylch oherwydd problemau technegol datblygu safle ym Mrithdir ac oblygiadau cost hynny. Yn wyneb yr wybodaeth hon a'r angen i ail ystyried, mabwysiadwyd gweledigaeth amlinellol ar gyfer y dalgylch.
- 1.6 Hanfod y weledigaeth amlinellol fyddai anelu at sicrhau'r deilliannau canlynol;
  - Yr un cyfle a phrofiadau i holl ddisgyblion y dalgylch

- Mwy o sefydlogrwydd ar draws yr holl ddalgylch
- Gwell dilyniant ar draws yr ystod oedran
- Cyfleodd i rannu arbenigedd staff a mwy o gyfleoedd o ran datblygiad proffesiynol
- Cyfleodd ehangach i gydlynu gwasanaethau cyhoeddus, yn enwedig cefnogi teuluoedd
- Cryfhau'r ddarpariaeth addysg ar draws y dalgylch gan osod y sylfeini ar gyfer cydweithio, cydgyllunio a chyd-ddatblygu i'r dyfodol

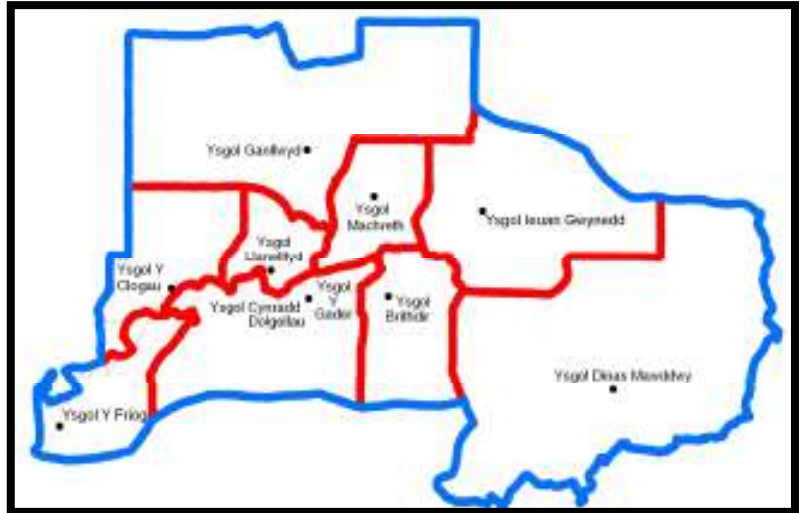
Mae dyhead i sicrhau darpariaeth addysg gadarn a chynaliadwy yn y dalgylch cyfan, a hynny ar draws yr holl sectorau. Bydd hyn yn golygu ystyriaeth i resymoli'r nifer, natur a statws yr ysgolion mewn rhai rhannau o'r dalgylch. O wireddu'r weledigaeth yn llawn golygai hyn y bydd modd cryfhau'r ddarpariaeth addysg yn nalgylch Y Gader.

- 1.7. Yn Rhagfyr 2013 cyflwynwyd adroddiad i'r Cabinet (ar gael yn y pecyn cefndirol) lle cymeradwywyd edrych ar y dalgylch yn ei gyfanrwydd, yn unol â'r argymhellion isod:
- Cadarnhau ehangu'r gwaith i alluogi llunio ystod o fodolau fyddai'n cyfarch y dalgylch yn ei gyfanrwydd, gyda'r bwriad o gyflwyno argymhellion penodol ar gyfer ymgynghori statudol yn unol â gofynion Adran 48 o Ddeddf Safonau a Threfniadaeth Ysgolion 2013 i'r Cabinet.*
  - Awdurdod i gynnal asesiad er adnabod a mesur yr angen yn y dalgylch ar gyfer darpariaeth addysg o gategori a dynodiad penodol fel rhan ac i gyfarch anghenion y broses o adnabod argymhellion yn unol ag i. uchod.*
  - I ystyried oblygiadau cyllidol posib a'r opsiynau i gyfarch yr oblygiadau hynny, ac yn sgil hynny gwarantu fod y Cabinet yn cynnwys unrhyw ofynion gweddilliol i wireddu'r cynllun fel rhan o adolygiad y cynllun rheoli asedau.*
  - Gan fod Ysgolion Gwirfoddol Eglwysig o fewn cwmpas y broses, dirprwyo'r hawl i'r Aelod Cabinet dros Addysg i benderfynu ar gynnal rhag ymgynghoriad yn unol â gofynion Cod Trefniadaeth Ysgolion 2013 gyda'r Eglwys petai hynny'n ofynnol cyn cyflwyno adroddiad pellach i'r Cabinet gyda'r opsiwn a ffafrir i ofyn caniatâd cynnal cyfnod o ymgynghoriad statudol arno*
- 1.8. Sefydlwyd Panel Adolygu Dalgylch (PAD) Y Gader yn ystod Ebrill 2010 a chynhaliwyd 7 cyfarfod. Roedd cynrychiolwyr o bob ysgol yno - pennaeth, cadeirydd llywodraethwyr a rhiant llywodraethwyr. Rhoddwyd gwahoddiad yn ogystal i'r Aelodau Lleol ac i gynrychiolaeth o'r Eglwys yng Nghymru (Esgobaeth Bangor) a chynrychiolydd o Goleg Llandrillo Menai.
- 1.9. Derbyniodd a thrafododd y panel ystod eang o dystiolaeth, gan gynnwys ystadegau ysgolion, cefndir ariannol, gwybodaeth am ddatblygiadau ar lefel genedlaethol (gan gynnwys canllawiau'r Llywodraeth ar ymdrin â chynigion ad-drefnu ysgolion) a rheoliadau newydd ar sefydlu patrymau cyd-weithio/ffederasiwn rhwng ysgolion.
- 1.10. Lluniwyd rhestr hir o opsiynau posib ar gyfer ad-drefnu ysgolion yn yr ardal - roedd yn cynnwys amrywiadau o'r canlynol:
- Datblygu modelau cydweithio
  - Modelau o ysgolion ardal wledig (un neu aml-safle)
  - Ysgol Ddilynol (gelwir hefyd yn Gymuned Ddysgu neu Ysgol Gydol Oes)
- 1.11. Cynhaliwyd y cyfarfod PAD mwyaf diweddar ar yr 21^{ain} o Fai 2014 ble cyflwynwyd gwaith cefndirol yn seiliedig ar y dalgylch cyfan. Roedd hyn yn cynnwys rhestr hir o fodolau yn seiliedig ar y dalgylch, y ffordd ymlaen arfaethedig (y cyfeiriad ar hyn o bryd) ac eglurhad o'r prosesau statudol.
- 1.12. Cyd-destun pwysig arall yw'r buddsoddiad cyfalaf ar gael i'r dalgylch. Ers cychwyn trafodaethau yn y dalgylch, mae Llywodraeth Cymru wedi mabwysiadu rhaglen fuddsoddi cyfalaf o'r enw 'Rhaglen

Ysgolion yr unfed Ganrif ar Hugain'. Trwy'r rhaglen yma mae gan y Cyngor £3.6miliwn ar gyfer dalgyllch Y Gader wedi ei gymeradwyo mewn egwyddor. Bydd angen cyflwyno achosion busnes cynhwysfawr i ddenu'r arian. Mae angen ystyriaeth fanwl i'r defnydd gorau o'r buddsoddiad ac fel trafodwyd yn adroddiad Cabinet Rhagfyr 2013, gan fod y dalgyllch gyfan yn cael ei drafod bydd unrhyw anghenion ariannol ychwanegol yn cael ei gynnwys fel rhan o adolygiad y cynllun rheoli asedau.

2. SEFYLLFA YN DALGYLLCH Y GADER

2.1 Mae dalgyllch Y Gader yn cynnwys 10 ysgol, un ysgol uwchradd (Ysgol Y Gader) a 9 ysgol gynradd (ysgolion Cynradd Dolgellau, Llanelltyd, Rhydymain, Ganllwyd, Clogau, Friog, Machreth, Brithdir a Dinas Mawddwy). Mae'r ysgolion wedi ei lleoli oddi fewn ac o amgylch tref Dolgellau ym Meirionnydd. Mae gan yr Ysgolion Cynradd i gyd ddalgyllch mynediad ei hunan sydd yn creu dalgyllch mynediad Ysgol Uwchradd Y Gader. Mae rhain wedi ei gyfleu yn y map cyfagos. Mae mwy o fanylion am yr ysgolion ar gael yn Atodiad 1.

2.2 Mae'r ardal wedi ei thargeddu ar gyfer ad-drefnu gan fod nifer o heriau yn wynebu'r ddarpariaeth addysg;

- Mae niferoedd disgyblion yn isel yn rhan fwyaf o ysgolion y dalgyllch
- Rhagwelai'r rhagamcanion ostyngiad pellach yn y niferoedd; disgwylir y bydd 637 o ddisgyblion cynradd ac uwchradd yn y dalgyllch erbyn Medi 2016, gostyngiad o 127 disgybl
- Mae 6 allan o'r 9 o ysgolion cynradd yn derbyn cyllid ychwanegol trwy'r polisi lleiafswm staffio (rhwyd diogelu), daeth hyn i gyfanswm o £199,929 yn 2013/14. Gallai'r ffigur hwn weld cynnydd pellach wrth i niferoedd disgyblion ostwng ymhellach.
- Mae'r gost fesul disgybl ym mhob un o ysgolion cynradd y dalgyllch yn uwch na'r cyfartaledd Sirol o £3,910.
- Mae amrediad enfawr o fewn y dalgyllch yn y gost fesul disgybl cynradd; £4,003 - £10,616
- Mae problemau gyda recriwtio penaethiaid yn yr ardal
- Mae 6 o'r penaethiaid cynradd yn addysgu dros 70% o'i hamser, sydd yn cyfyngu ar amser rheoli ac arwain
- Nid yw pob un o adeiladau'r ysgolion yn y cyflwr gorau nac yn addas ar gyfer dysgu yn yr unfed ganrif ar hugain
- Mae'r rhan fwyaf o ddisbarthiadau cynradd yn cynnwys grwpiau o ddisgyblion gydag amrediad oedran o bedwar blynedd
- Yn ôl y rhagamcanion, o fewn y 5 mlynedd nesaf bydd llai na 15 disgybl mewn 3 o'r ysgolion cynradd - bydd hyn yn arwain at gyllideb ychwanegol i gyllido pennaeth ac uwch gymhorthydd yn unig (mae pennaeth ac athro yn cael ei gyllido ar hyn o bryd) – o ganlyniad bydd effaith ar ansawdd addysg yn anochel
- Mae 26% o ddisgyblion cynradd yn mynychu ysgolion tu allan i'w dalgyllch naturiol
- Mae llefydd gweigion sylweddol mewn 8 allan o'r 9 ysgol gynradd – dros 30%
- Mae ansawdd addysg yn y dalgyllch yn amrywio gyda rhai ysgolion yn gwneud yn well nag eraill oherwydd materion penodol

3. YSTYRIAETHAU PERTHNASOL – DEWIS MODEL

3.0.1. Trafodwyd nifer fawr o fodelau cyn i'r rhestr hir cael ei greu. Roedd yr opsiynau hynny yn seiliedig ar y ffordd bosibl ymlaen gan ystyried pob un o'r 10 ysgol yn y dalgylch. Roedd hyn yn cwmpasu:

- Datblygu modelau o gydweithio/ffedereiddio rhwng rhai neu holl ysgolion presennol heb gau ysgolion
- Datblygu modelau o gydweithio/ffedereiddio rhwng rhai ysgolion presennol yn dilyn cau rhai ysgolion
- Cau rhai ysgolion cynradd gan drosglwyddo disgyblion i ysgolion cyfagos heb fuddsoddiad cyfalaf nac cydweithio rhwng yr ysgolion sy'n weddill
- Cau rhai ysgolion cynradd gan drosglwyddo disgyblion i ysgolion cyfagos heb fuddsoddiad cyfalaf, a sefydlu cydweithio rhwng yr ysgolion sy'n weddill
- Cau rhai ysgolion cynradd a sefydlu ysgolion ardal yn dilyn buddsoddiad cyfalaf
- Cau rhai ysgolion cynradd gwledig a sefydlu ysgolion ardal aml-safle yn dilyn buddsoddiad cyfalaf
- Uwchraddio Cynradd Dolgellau gyda buddsoddiad cyfalaf i greu canolbwynt addysgol i addysg gynradd yn y dalgylch
- Sefydlu un ysgol i ddisgyblion cynradd y dalgylch cyfan ar un safle, safle ysgol bresennol neu safle newydd
- Sefydlu un ysgol ddilynol 3-16 ar un safle i holl ddisgyblion y dalgylch
- Sefydlu ysgol ddilynol ar safleoedd presennol Y Gader a Cynradd Dolgellau
- Sefydlu ysgol ddilynol ar fwy nag un safle
- Sefydlu ysgol ddilynol i'r dalgylch cyfan ar nifer o safleoedd

Mae gan lawer o'r rhain nifer o amrywiadau gwahanol yn dibynnu ar ba ysgolion a safleoedd sydd yn cael eu dewis (dros gant o gyfuniadau gwahanol posib).

3.1 Datblygu Model Cydweithio / Ffedereiddio

3.1.1. Trafodwyd y byddai modd datblygu'r model hwn ar fwy nag un ffurf. Gellid cael cydweithio anffurfiol rhwng yr ysgolion a chydweithio mwy ffurfiol trwy drefniant ffedereiddio.

3.1.2. Manteision y math hwn o fodel fyddai sicrhau fod darpariaeth addysg yn parhau ymhob safle ble darperir addysg ar hyn o bryd. Byddai cyfle i rannu arbenigeddau, adnoddau a rhannu arfer da.

3.1.3. Ar y llaw arall, byddai anfanteision i'r math yma o fodel. Ni fyddai'n datrys y broblem o leihad mewn niferoedd disgyblion, y sefyllfa o niferoedd uchel o lefydd gweigion mewn ysgolion unigol, maint dosbarthiadau ac amrediad oedran mewn dosbarthiadau presennol, amser dysgu uchel benaethiaid nac ychwaith yn cael effaith ar y sefyllfa ariannol. Ni fydd gwahaniaeth i'r amgylchedd dysgu ac addysgu a byddai costau cynnal yr un nifer o adeiladau yn parhau - ni ellir sicrhau'r buddsoddiad sylweddol fyddai ei angen i uwchraddio pob adeilad unigol.

3.2 Datblygu Model Ysgol Ardal

3.2.1. Diffinnir Ysgol Ardal fel ysgol sydd yn disodli ysgolion eraill gan greu ysgol newydd i wasanaethu yn eu lle.

- 3.2.2. Rhai manteision y model yma yw ei fod yn rhoi arbedion refeniw, yn cysoni cost y disgybl mewn ardal benodol, yn cael effaith ar faint ac amrediad oedran dosbarthiadau, ac yn rhyddhau'r pennaeth o'r dosbarth i allu blaenoriaethu amser i arwain a rheoli. Mae'r model yma hefyd yn lleihau llefydd gweigion.
- 3.2.3. Rhai anfanteision y model yma yw bod disgyblion yn gallu gorfod teithio pellteroedd sylweddol i ysgol, sy'n gwneud eu diwrnod yn hir. Yn nalgylch Y Gader er enghraifft, pe bai safle Ysgol Dinas Mawddwy yn cau byddai rhai disgyblion yn agos iawn at deithio 45 munud i'r ysgol, sef uchafswm rheoliadau'r Llywodraeth. Ymhellach i hyn, mae teithio sylweddol yn golygu costau cludiant uchel sydd yn lleihau'r arbedion refeniw. Mae'r model hwn hefyd yn cael effaith negyddol ar y cymunedau sy'n colli presenoldeb ysgol.

3.3 Datblygu Model Ysgol Ardal Aml-Safle

- 3.3.1. Diffinnir ysgol ardal aml-safle fel un ysgol yn statudol ond lle gellir cael mwy nag un safle iddi. Mae'r ysgol yn disodli ysgolion eraill gan greu ysgol newydd i wasanaethu yn eu lle.
- 3.3.2. Budd y math yma o fodel wrth gwrs yw'r posibilrwydd o gynnal presenoldeb addysg mewn mwy nag un cymuned. Mae'n fodel sydd yn ymateb yn dda mewn ardaloedd gwledig iawn lle mae pellteroedd teithio hir nes cyrraedd ysgol amgen. Hefyd golygai bod safleoedd ysgolion bach ddim yn cael eu gadael yn ynysig ond yn rhan o sefydliad addysgol mwy, fel bo modd gwneud y gwell defnydd o adnoddau e.e. un pennaeth ar y ddau safle, rhannu adnoddau a staff rhwng y ddau safle a dod a disgyblion y ddau safle at ei gilydd i gynnal gweithgareddau gyda niferoedd uwch o ddisgyblion. Mae'r model hefyd yn rhoi arbedion refeniw ac yn cadw presenoldeb safle ysgol mewn mwy o gymunedau.
- 3.3.3. Rhai anfanteision y model yma yw bod maint ac amrediad dosbarthiadau rhai safleoedd addysgol ddim yn cael ei newid. Nid yw'r model yn rhoi arbedion refeniw uchaf posib (yn aml mae mwy o arbedion gydag Ysgol Ardal) ond yn gwneud gwell defnydd o adnoddau ac yn rhesymoli cost y disgybl. Mae'r model hwn hefyd yn cael effaith negyddol ar y cymunedau sy'n colli presenoldeb ysgol.

3.4 Model Ysgol Ddilynol

- 3.4.1. Yn yr achos yma, diffinnir Ysgol Ddilynol fel ysgol i ddisgyblion 3-16 oed sy'n cael gwared â'r bwlch rhwng ysgolion cynradd ac uwchradd. Mae'n cael ei adnabod yn statudol fel 'ysgol ganol'. Gall ysgol ddilynol fod ar un neu fwy o safleoedd.
- 3.4.2. Rhai manteision y model yma yw galluogi'r hyblygrwydd i allu gwneud y defnydd mwyaf effeithlon o ran cyllideb ac adnoddau e.e. defnyddio arbenigeddau pwnc athrawon uwchradd i ddysgu pynciau arbenigol i ddisgyblion cynradd, neu ymestyn defnydd dulliau dysgu llythrennedd a rhifedd i'r sector uwchradd. Y nod byddai lleihau'r bwlch sydd yn bodoli mewn cyrhaeddiad disgyblion yn ystod y cyfnod trosiannol o'r cynradd i'r uwchradd (blwyddyn 6 i flwyddyn 7).
- 3.4.3. Rhai anfanteision yw nid oes llawer ohonynt yn bodoli yng Nghymru (4 ohonynt o Fedi 2014 ymlaen) sydd yn golygu bod pryderon gan rai ynglŷn â model sydd dal yn cael ei ddatblygu.

3.5 Model Ysgol Ddilynol Dalgylchol

- 3.5.1. Yn yr achos yma diffinnir ysgol ddilynol dalgylchol fel un ysgol 3-16 ar gyfer addysgu disgyblion y dalgylch cyfan. Gall hyn fod ar un neu nifer o safleoedd, ac yn golygu un pennaeth, un tîm staff, un corff llywodraethol ac un gyllideb ar gyfer y dalgylch.
- 3.5.2. Mae'r model yma yn cael ei asesu'n llawn yng ngweddill y ddogfen fel y model a gaiff ei ffafrio ar gyfer dalgylch Y Gader.

3.6 Opsiynau eraill a gynigwyd

- 3.6.1. Cynigwyd opsiwn amgen fel rhan o'r gwaith ymchwil gan gynrychiolwyr lleol. Roedd y model yma yn cau ysgolion Brithdir, Llanelltyd a Machreth ac yn dosbarthu disgyblion yr ysgolion i ysgolion cynradd gwledig cyfagos. Yn dilyn hyn byddai rhwydwaith cydweithio rhwng yr ysgolion cynradd yn weddill (sef ysgolion Ganllwyd, Clogau, Friog, Ieuan Gwynedd, Dinas Mawddwy a Cynradd Dolgellau) fel bod cyd-amserlennu a chyd-baratoi yn digwydd. Mae'r opsiwn yma wedi ei gynnwys yn rhan o'r gwerthusiad opsiynau llawn yn Atodiad 2.
- 3.6.2. Cynigwyd hefyd "collaboration trust" gan gynrychiolydd yr Eglwys yng Nghymru. Mae'r model yma wedi ei gynnwys yn rhan o'r gwerthusiad opsiynau llawn yn Atodiad 2.

3.7 Safleoedd Ystyriwyd

- 3.7.1. Er mwyn gwneud rhestr hir o fodolau realistig bosibl, ystyriwyd safleoedd yr ysgolion. Roedd ymchwil helaeth wedi ei wneud eisoes i ddarganfod safle yn ardal Dolgellau ar gyfer canoli'r ddarpariaeth addysg. Yn anffodus, nid oedd yn bosibl darganfod safle digon mawr oherwydd cyfyngiadau megis ardaloedd cynllunio'r Parc Cenedlaethol, nodweddion daearyddol y tir o ran ardaloedd eang llifogydd a mynediad addas. Arweiniodd hyn i'r adran eiddo ddod i'r casgliad y byddai'r datblygiadau yn cael ei gyfyngu i safleoedd yr ysgolion presennol.
- 3.7.2. O ran y safleoedd ysgolion gwledig, aseswyd yn llawn yr ysgolion yn rhan Ddwyreiniol fel rhan o gynllun blaenorol i greu ysgol ardal aml-safle ym Mrithdir a Dinas Mawddwy.
- 3.7.3. Fel rhan o'r gwaith ymchwil hwn, diystyriwyd safle Ysgol Machreth fel safle posibl ar gyfer ysgol ardal neu ysgol ardal aml-safle, oherwydd ei leoliad o gymharu â'r boblogaeth ddisgyblion, ac anawsterau cyrraedd y safle o ystyried y ffyrdd mynediad a'r gofyn posibl i gludo niferoedd uchel o ddisgyblion.
- 3.7.4. Mae safle Ysgol Dinas Mawddwy yn safle ysgol dda, ond yn ddaearyddol mae'n bell i nifer fawr o ddisgyblion deithio bob dydd. Cadwyd y safle fel rhan o'r cynnig gwreiddiol - ysgol ardal aml-safle ym Mrithdir a Dinas Mawddwy.
- 3.7.5. Roedd safle Ysgol Ieuan Gwynedd ar y rhestr fer fel prif safle ar gyfer yr ysgol ardal ond ni chafodd ei ddewis yn y lle cyntaf – yn hytrach, ystyriwyd safle ysgol Brithdir yn fwy ffafriol oherwydd ei phoblogrwydd sefydledig. O ran materion technegol, nid oedd unrhyw broblemau gyda safle ysgol Ieuan Gwynedd yn Rhydymain.
- 3.7.6. Yn anffodus, ar ôl asesiadau technegol helaeth ar y safle wrth ymyl Ysgol Brithdir, daeth yn amlwg y byddai unrhyw ddatblygiad yn hynod ddud oherwydd problemau technegol yn sgil gofynion cynllunio. Byddai parhau â'r datblygiad yn golygu'r angen i gloddio'n helaeth, fyddai'n

achosi costau na ellir eu rhagweld. Arweiniodd hyn at dynnu'r cynnig yn ôl (fel yr adroddwyd yn flaenorol i'r Cabinet).

- 3.7.7. Yn seiliedig ar yr ymchwil hwn, gan nad yw'r sefyllfa o ran safleoedd wedi newid, nid yw'n bosibl datblygu safleoedd ysgolion Machreth a Brithdir. Mae'n bosibl datblygu safle Ysgol Ieuan Gwynedd a gellid cadw safle Ysgol Dinas Mawddwy.
- 3.7.8. Dangosodd ymchwil yn ystod Haf 2013 ar safleoedd yr ysgolion gwledig Gorllewinol pa safleoedd yn yr ardal oedd yn addas ar gyfer datblygu posibl. Nid yw safle ysgol Clogau yn bosibl gan ei fod yn rhy fach, mae wyneb craig tu ôl i'r ysgol, a phrif ffordd o'i blaen - nid oes lle i ehangu'n addas.
- 3.7.9. Ystyrir bod safle Ysgol Ganllwyd yn rhy fach i ddatblygu heb brynu tir ychwanegol. Mae materion sylweddol ynglŷn â'r tir cyfagos i'r ysgol gan ei fod ar lethr serth ac yn eiddo i'r Ymddiriedolaeth Genedlaethol. Mae'r ysgol a'r Awdurdod wedi cael trafodaethau yn y gorffennol, i geisio prynu darn bach o dir fel y byddai gan yr ysgol gae chwarae, ond roedd y trafodaethau'n aflwyddiannus. Mae'r adran eiddo o'r farn bod materion anorchfygol o ran datblygu'r safle hwn, ac nid ydynt yn ei argymell.
- 3.7.10. Gallai safle Ysgol Friog gael ei ddatblygu, ond oherwydd ei leoliad pell oddi wrth y rhan fwyaf boblogaeth ddisgyblion ni argymhellir y safle hwn, gan y byddai amser teithio disgyblion yn hir a gallai'r pellter fygwth hyfywedd tymor hir unrhyw ddatblygiad. Fodd bynnag, mae'n cael ei ystyried yn safle i'w gadw oherwydd y pellteroedd teithio y byddai angen i ddisgyblion ardal Friog a Fairbourne eu hwynebu petai'n cau. Roedd safon y ffordd o Ddolgellau, drwy Arthog i Friog, hefyd yn ystyriaeth yn y penderfyniad hwn, gan ei bod yn gul a throellog.
- 3.7.11. Byddai modd datblygu safle Llanelltyd. Trwy brynu llain bychan o dir i'r Gorllewin o'r ysgol, byddai modd ei ymestyn i dderbyn tua 70 o ddisgyblion, ac felly gellid ei defnyddio.
- 3.7.12. Ysgol Gynradd Dolgellau yw'r brif ysgol gynradd yn Nolgellau ac ar hyn o bryd mae'r ysgol ar ddau safle gyda'r babanod ar un ochr o'r ffordd a'r iau ar yr ochr arall. Mae'r adeilad iau yn adeilad rhestredig a'r Eglwys yng Nghymru sy'n berchennog ar yr adeilad babanod. Ystyriwyd datblygiad i ddod â'r ysgol at ei gilydd ar un safle (adeilad iau presennol), ond ar gost o £4.2 miliwn roedd hyn yn cael ei ystyried yn rhy gostus. Ystyriwyd symud Ysgol Gynradd Dolgellau i safle Ysgol Y Gader, ond nid oedd yn ymarferol oherwydd diffyg lle addas (hefyd ystyriwyd cynnig arall i leoli holl ddisgyblion cyfnod allweddol 2 yn Ysgol Y Gader). Felly ymddangoswyd mai gwella ac uwchraddio sylweddol i ddau adeilad presennol Ysgol Gynradd Dolgellau yw'r opsiwn ffafriol – mae angen cadw ysgol gynradd yn Nolgellau oherwydd niferoedd disgyblion (a diffyg lle i ddisgyblion mewn manau eraill).
- 3.7.13. Mae Ysgol uwchradd Y Gader yn safle gweddol fawr, ond mae ar lethr serth gydag adeiladau ar wahanol lefelau. Ystyriwyd lleoli disgyblion cynradd ar y safle. Nid oes unrhyw safle newydd yn yr ardal sy'n addas ar gyfer ysgol bob-oed safle sengl gydag unrhyw gyfuniad o ysgolion, ac felly parhau â safle Ysgol Y Gader yw'r unig opsiwn ymarferol.
- 3.7.14. Golyga hyn, mai'r safleoedd dan ystyriaeth wrth greu'r rhestr hir oedd:
- Ysgol Dinas Mawddwy
  - Ysgol Ieuan Gwynedd yn Rhydymain
  - Ysgol Gynradd Dolgellau
  - Ysgol Y Gader
  - Ysgol Llanelltyd
  - Ysgol Friog

3.8 Rhestr Hir Modelau Posib

3.8.1. Yn seiliedig ar y safleoedd yma, crëwyd y rhestr hir o opsiynau. Er bod yr achos dros newid wedi ei sefydlu, mae'r model 'Gwneud Dim' yn cael ei gynnwys at ddiben cymharu:

- **Model 1:** Gwneud dim - Parhau gyda'r '*status quo*' sef un Ysgol Uwchradd (Y Gader) a 9 Ysgol Gynradd. Dim newid i strwythur, lleoliad, dynodiad, rheolaeth nac dalgylchoedd yr ysgolion presennol.
- **Model 2:** "*Collaboration trust*" rhwng Ysgol Y Gader, Ysgol Gynradd Dolgellau, Ysgol Aml-safle yn Friog a Llanelltyd ac Ysgol Aml-safle yn Rhydymain a Dinas Mawddwy
- **Model 3:** Rhwydwaith Cydweithio rhwng ysgolion Clogau, Friog, Ganllwyd, Ieuan Gwynedd, Dinas Mawddwy, Cynradd Dolgellau ac Y Gader
- **Model 4:** Ysgol Ddilynol yn Nhref Dolgellau, Ysgol Aml-safle yn Friog a Llanelltyd, Ysgol Aml-safle yn Rhydymain a Dinas Mawddwy
- **Model 5:** Ffedereiddio'r 3 Ysgol ym Model 4 (Ysgol Ddilynol yn Nhref Dolgellau, Ysgol Aml-safle yn Friog a Llanelltyd, Ysgol Aml-safle yn Rhydymain a Dinas Mawddwy)
- **Model 6:** Ysgol Ddilynol yn Nhref Dolgellau ac un Ysgol Aml-safle wledig ar safleoedd yn Friog, Llanelltyd, Rhydymain a Dinas Mawddwy – Ffedereiddio'r 2 Ysgol
- **Model 7:** Parhau gydag Ysgol Gynradd Dolgellau, a chreu Ysgol Ddilynol 3-16 oed dalgylch (ar safleoedd presennol ysgolion y Gader, Friog, Llanelltyd, Rhydymain a Dinas Mawddwy gyda dewis i ddisgyblion Llanfachreth fynychu ysgol Gynradd Dolgellau neu'r Ysgol Ddilynol)
- **Model 8:** Ysgol Ddilynol Dalgylchol ar safleoedd presennol ysgolion Y Gader, Cynradd Dolgellau, Friog, Llanelltyd, Rhydymain a Dinas Mawddwy

Mae eglurhad pellach o fodelau posib y rhestr hir i'w weld yn Atodiad 2.

3.9 Gwerthusiad Opsiynau

3.9.1. Yn ystod y trafodaethau datblygwyd dogfen sydd yn crynhoi prif fanteision ac anfanteision y modelau a drafodwyd. Gwerthuswyd yr opsiynau gwahanol a gellir gweld cymhariaeth bellach o'r modelau yn erbyn ffactorau yn y strategaeth '*Addysg Gynradd o'r Ansawdd Gorau i Blant Gwynedd*', ffactorau yn y Cod Trefniadaeth, gweledigaeth dalgylch Y Gader a ffactorau perthnasol eraill. Gellir gweld y gwerthusiad opsiynau llawn yn Atodiad 2.

4. YR OPSIWN GAIFF EI FFAFRIO

4.0.1. Yr opsiwn gaiff ei ffafrio ar gyfer cynnal ymgynghoriad statudol arno yw cau holl ysgolion y dalgylch a sefydlu un ysgol ddilynol dalgylch ar chwe safle. Hwn yw'r opsiwn ffafriedig ar ôl ystyried nifer o ffactorau, sydd yn cynnwys, ond ddim yn gyfyngedig i;

- Ansawdd yr Addysg
- Maint dosbarthiadau ac amrediad oedran o fewn dosbarthiadau
- Niferoedd disgyblion a llefydd gweigion
- Amgylchedd Dysgu – ansawdd ac addasrwydd adeiladau
- Statws / Categori Ysgol
- Arweinyddiaeth a staffio
- Y Gymuned
- Yr Iaith Gymraeg
- Ardrawiad Cydraddoldeb
- Adnoddau Ariannol
- Ffactorau Daearyddol

4.0.2. Mae gwybodaeth fanwl am yr ystyriaethau hyn yn Atodiad 3. Mae'r ystyriaethau penodol yma wedi dod o'r Cod Trefniadaeth Ysgolion, strategaeth trefniadaeth ysgolion y Sir, gweledigaeth y dalgylch a ffactorau perthnasol eraill.

4.1 Ansawdd yr Addysg

4.1.1. Mae ansawdd addysg yn amrywio yn yr ardal, gyda mwyafrif helaeth yr ysgolion cynradd yn derbyn graddau 1 a 2, gyda dwy ysgol yn derbyn rhai graddau 3.

4.1.2. Byddai cynnal yr holl safleoedd ysgol bresennol yn creu heriau wrth geisio cynnal safon yr addysg a'r un cyfleoedd i holl ddisgyblion yr ardal. Yn enwedig gan fod rhai o'r ysgolion gyda rhagamcanion disgyblion eithriadol o isel. Yn wir, rhagwelir y bydd gan dair o'r naw ysgol lai na 15 o ddisgyblion erbyn mis Medi 2016. Byddai hyn yn golygu, yn unol â pholisi diogelu lleiafswm staffio mai dim ond digon o arian ar gyfer pennaeth ac uwch gymhorthydd ddosbarth fydd ar gael, yn hytrach na phennaeth ac athro/athrawes. Byddai'n heriol iawn i benaethiaid geisio cynnal safonau addysgol ac arwain a rheoli'n llwyddiannus mewn sefyllfa o'r fath.

4.1.3. Bydd angen bod yn effro i'r cyfleon gydweithio rhwng darpariaeth ôl 16 Coleg Meirion-Dwyfor a'r Ysgol Ddilynol. Bydd angen hefyd ystyried sut y gellid gwneud y defnydd gorau o adnoddau, sgiliau ac arbenigedd gweithlu'r Coleg o fewn y model dalgylchol newydd a manteisio at agosatrwydd adnoddau'r Coleg ar safle Dolgellau.

4.1.4. Gallai'r math hwn o gynnig rhoi cyfle i wella safonau addysg ar draws y dalgylch. Gallai sefydlu un ysgol 3-16 oed alluogi hyblygrwydd ar draws yr holl oedrannau fel bod rhannu adnoddau, staff a chyfleusterau yn dod yn arfer safonol. Mae yna resymau pam nad yw hyn yn digwydd i raddau mwy ar hyn o bryd, fel penaethiaid a chyrrff llywodraethu lluosog yn gorfod cytuno cyn y gall unrhyw rannu digwydd. Dyma rai o'r posibilïadau:

- Gall athrawon uwchradd arbenigol deithio i'r safleoedd cynradd i addysgu eu pynciau e.e. cerddoriaeth
- Gall disgyblion cynradd o oedrannau penodol gael eu dysgu mewn ystafelloedd addysgu arbenigol yn safle'r Gader e.e. disgyblion blwyddyn 5 a 6 y dalgylch yn cael gwersi gwyddoniaeth gyda'i gilydd yn y labordai

- Gellir trefnu'r cwricwlwm cynradd a'r amserlen ar draws yr holl safleoedd fel bod holl ddisgyblion o'r un oedran yn dysgu'r un pethau ar yr un pryd - byddai hyn yn sicrhau eu bod i gyd ar yr un lefel wrth fynd i mewn i flwyddyn 7 yn y safle uwchradd
- Gall staff cynradd o bob safle gyfarfod i drafod a rhannu arferion da a hefyd gefnogi, annog a dysgu oddi wrth ei gilydd
- Byddai gwell parhad ym mhob agwedd ar y cwricwlwm gan ei fod yn cael ei raglennu ar draws y dalgylch, gan sicrhau'r un profiadau a chyfleoedd i bob disgybl

4.2 Maint dosbarthiadau ac amrediad oedran o fewn dosbarthiadau

- 4.2.1. Byddai cynnig model Ysgol Dalgylch Dilydol yn cysoni maint rhan fwyaf o'r dosbarthiadau yn y dalgylch ac yn lleihau amrediad oedran o fewn dosbarthiadau, gan alluogi fod disgyblion yn medru cael eu haddysgu mewn grwpiau o faint cyson.
- 4.2.2. Bydd pegynau amrediad oedran o fewn dosbarthiadau hefyd yn lleihau, sydd yn fodd o leddfyr heriau a phroblemau addysgu a dysgu effeithiol pan fydd ystod oedran eang mewn un dosbarth.
- 4.2.3. Byddai'r cynnig yn:
- dileu holl ddosbarthiadau gyda llai na 10 disgybl
  - yn lleihau'r nifer o ddosbarthiadau sy'n cynnwys 4 blwyddyn ysgol o 75%
  - yn sicrhau bod pob dosbarth o dan 30 disgybl
  - yn darparu mwy o hyblygrwydd gan ystyried bod mwy o safleoedd a staff o fewn yr un system reolaeth.

4.3 Niferoedd disgyblion a lefydd gweigion

- 4.3.1. Mae niferoedd disgyblion yn yr ysgolion wedi amrywio ers 1975, ond yn gyffredinol mae tua 24% yn llai o ddisgyblion cynradd. Mae hyn wedi arwain at nifer o lefydd gweigion yn yr ysgolion – bron 250 o lefydd gweigion cynradd a 86 o lefydd gweigion uwchradd ym Medi 2013.
- 4.3.2. Yn dalgylch Y Gader, mae nifer helaeth o ddisgyblion yn mynychu ysgol sydd tu allan i'w dalgylch - 26% o ddisgyblion - golyga hyn ei fod yn anodd creu rhagamcanion manwl cywir.
- 4.3.3. Derbyniwyd gohebiaeth gan y Gweinidog Addysg a Sgiliau yn Mai 2012 yn gofyn i Awdurdodau gyda mwy na 20% o lefydd gweigion yn eu hysgolion i amlinellu cynlluniau ganddynt i geisio lleihau'r lefydd gweigion. Mewn ymateb nododd y Cyngor y bwriad o geisio lleihau lefydd gweigion ar draws y Sir i 18.5%-21.6% erbyn Ionawr 2015.
- 4.3.4. Yn dalgylch y Gader roedd 31% o lefydd gweigion ym Medi 2013; 41% yn y cynradd a 18% yn yr uwchradd. Yn wir, mae gan 5 o'r ysgolion cynradd dros 50% o lefydd gweigion.
- 4.3.5. Rhaid ategu yma bod rhagamcanion yn dangos lleihad yn niferoedd disgyblion yn y dalgylch byddai'n golygu bod lefydd gweigion yn cynyddu i 44% yn y dalgylch pe bai'r trefniant yn parhau yn y strwythur presennol; 46% yn y cynradd ac 42% yn yr uwchradd.
- 4.3.6. O wireddu'r cynnig byddai Ysgol Dalgylch yn cael ei sefydlu gyda chapasiti priodol ar gyfer niferoedd disgyblion nawr ac i'r dyfodol.

4.3.7. Yn seiliedig ar ragamcanion presennol, byddai gweithredu'r model Ysgol Dalgylch ym Medi 2017 yn golygu lleihau llefydd gweigion y dalgylch i tua 26% - mae hyn yn 18% yn llai na'r canran byddai yno heb weithredu unrhyw newid.

4.4 Amgylchedd dysgu – ansawdd ac addasrwydd adeiladau

4.4.1. Mae'r strategaeth yn nodi bod amgylchiadau addysgu a dysgu yn ffactor bwysig wrth ddarparu addysg o'r radd flaenaf.

4.4.2. Nid yw holl adeiladau ysgolion dalgylch Y Gader yn y cyflwr ac addasrwydd gorau i ddysgu ac addysgu disgyblion yn yr unfed ganrif ar hugain. Nid oes gan dair o'r ysgolion neuadd bwrpasol, sy'n golygu bod angen i ddisgyblion bwyta cinio mewn dosbarthiadau. Yn ogystal â hyn, nid oes gan 4 ysgol gynradd gae chwarae gwyrdd i'r disgyblion, mae rhaid iddynt ddefnyddio iard chwarae caled yn unig. Un elfen sydd ddim yn ddigonol yn rhan fwyaf o'r ysgolion cynradd yw storfeydd pwrpasol, mewn rhai achosion mae gwaith a deunydd dysgu yn cael ei storio ar silffoedd uchel sydd yn y dosbarthiadau.

4.4.3. Os gwireddir y cynnig Ysgol Dalgylch bydd adeiladau tri safle ysgol bresennol yn derbyn buddsoddiad i uwchraddio'i cyflwr i gategori A. Bydd hyn yn creu amgylchedd dysgu addas i'r unfed ganrif ar hugain ac yn adnodd addysg arloesol ar gyfer y dalgylch i'r dyfodol. Byddai buddsoddiad sylweddol o £4.34miliwn i sicrhau darpariaeth addysgol ragorol ar gyfer ysgol gynaliadwy a modern fyddai'n cwrdd yn llawn ag anghenion addysgol disgyblion y dalgylch cyfan.

4.4.4. Bydd modd i'r tri safle arall (Y Gader, Friog a Dinas Mawddwy) derbyn buddsoddiad ôl-groniad cynnal a chadw, o'r cynllun rheoli asedau, yn ystod y tair blynedd nesaf

4.5 Statws / Categori Ysgolion

4.5.1. Mae Ysgol Gynradd Dolgellau ac Ysgol Machreth yn ysgolion Gwirfoddol a Reolir gyda dynodiad crefyddol (Eglwys yng Nghymru) tra bod gweddill ysgolion y dalgylch yn ysgolion cymunedol. Mae'r ffactor yma yn cael ystyriaeth lawn yn rhan 5 yr adroddiad.

4.6 Arweinyddiaeth a staffio

4.6.1. Mae sefyllfa strwythur staff dysgu'r ysgolion yn amrywio, gyda nifer athrawon yn yr ysgolion cynradd rhwng 2.3 i 4.6 (*fte*) mewn nifer. Mae amser dysgu'r Penaeithiaid yn amrywio ond mae'n ddisgwyliedig i ran fwyaf o benaeithiaid cynradd y dalgylch dysgu am ran helaeth o'i hamser. Yn wir, mae 6 pennaeth cynradd yn dysgu am dros 70% o'i hamser. Nid yw'r amser digyswllt yma yn sicrhau amser digonol i alluogi arwain a rheoli effeithiol.

4.6.2. Mae ymchwil wedi dangos fod posib i anghenion arbennig ysgolion bach gael effaith negyddol ar allu penaeithiaid i ddarparu arweinyddiaeth a rheoli materion yn ymwneud â'r ysgol yn effeithiol. Yn ogystal, gall llwyth ddysgu ychwanegol hefyd amharu ar eu gallu i gynnig hyfforddiant staff, cyfleoedd datblygiad gyrfaoel, ac i gwblhau gweithgareddau megis cynllunio cwricwlaidd.

4.6.3. Gallai ysgol ddilynol dalgylchol ddarparu nifer o gyfleoedd newydd yn gysylltiedig â'r strwythur rheoli ac arweinyddiaeth. Bydd cyfuno holl adnoddau'r ardal dan un Ysgol ac un strwythur staffio yn cynnig llawer o bosibiliadau newydd.

- 4.6.4. Bydd union strwythur staffio'r ysgol i'w drafod ymhellach ac yn fater o benderfyniad y byddai angen sylw Corff Llywodraethol Cysgodol yr Ysgol Dalgylch. Bydd yr ysgol yn endid newydd, a bydd gofyn felly sefydlu Corff Llywodraethu Cysgodol newydd ynghyd ag offeryn llywodraethu, gan ddilyn canllawiau a rheoliadau cyfredol. Bydd angen i'r Corff Llywodraethu cysgodol newydd benodi'r Pennaeth ac yna gweddill staff yr ysgol.
- 4.6.5. Bydd sefydlu Ysgol Dalgylch yn rhoi cyfleoedd gyrfa i staff addysgu ac arall. Ar hyn o bryd, mae gofyn i'r penaethiaid addysgu dosbarth am gyfran uchel o'u hamser, sy'n lleihau'r amser sydd ar gael iddynt arwain a rheoli'r ysgolion. Mewn ysgol fwy, bydd gwell cyfle i ryddhau arweinwyr ysgol (yr uwch dim rheoli) o'u hamser addysgu a dysgu, er mwyn ffocysu yn fwy ar yr ochr arweinyddiaeth a rheolaethol er mwyn sicrhau gwelliant parhaus yr ysgol.
- 4.6.6. Yn ogystal, bydd cyfleoedd i staff addysgu rannu eu harbenigedd gyda nifer fwy o ddisgyblion gan weld buddion o addysgu amrediad llai o ran ystod oedran disgyblion mewn dosbarthiadau. Hefyd bydd cyfleoedd cyffrous i staff cael datblygu gyrfa mewn sefydliad mwy ynghyd a chymorth ac arweinyddiaeth y pennaeth.

4.7 Y Gymuned

- 4.7.1. Mae canllawiau Llywodraeth Cymru (*Cod Trefniadaeth Ysgolion 006/2013*) yn nodi bod angen cynnal asesiad effaith cymunedol fel rhan o unrhyw gynnydd i ad-drefnu ysgolion. Cwblhawyd astudiaeth effaith cymunedol ar y rhestr hir o fodolau posib fel rhan o broses datblygu'r cynnydd.
- 4.7.2. Mae'r adroddiad llawn ar wefan y Cyngor (www.gwynedd.gov.uk/trefniadaethysgolion) ac yn rhan o becyn cefndirol yr adroddiad yma.
- 4.7.3. Mae'r asesiad yn cyfleu bod pob model sy'n cynnwys cau safle ysgol yn mynd i gael effaith negyddol ar y gymuned sy'n colli presenoldeb safle'r ysgol. Mae'r asesiad hefyd yn awgrymu, ar gyfer y cymunedau ble fydd ysgol yn cau, rhai mesurau lliniaru'r effaith negyddol, gall y Cyngor ei mabwysiadu.
- 4.7.4. Bydd modd ystyried rhai mesurau lliniaru wrth i'r Cyngor penderfynu ar weithredu unrhyw argymhellion yn y dalgylch. Rhai mesurau lliniaru crybwyllwyd yn yr adroddiad yw:
- *Er mwyn creu ysbryd cynhwysol a pherchnogaeth, dylid sicrhau ar gychwyn a thrwy gydol y broses drosiannol fod Llywodraethwyr pob ysgol yn rhan annatod o'r datblygiadau a'r penderfyniadau gyda gwybodaeth reolaidd yn cael ei raeadru i rieni,*
  - *Ymgynghori'n briodol gyda'r pentrefi a'r cymunedau lleol o ran cytuno ar ddefnydd pwrpasol o'r holl adeiladau i'r dyfodol*
  - *Dylid rhaglennu i sicrhau fod cyfran o weithgareddau cymdeithasol yr ysgolion newydd (cyngerdd, noson goffi, ayyb) yn cael eu cynnal yn y pentrefi lle mae ysgolion yn cau, yn ogystal â'r pentrefi lle bydd presenoldeb safle ysgol yn parhau*
  - *Dylai'r Cyngor sicrhau fod cynlluniau cludiant yn bwrpasol*
- 4.7.5. Hefyd, wrth weithredu'r cynnydd o sefydlu Ysgol Dalgylch byddai buddsoddiad sylweddol wrth geisio gwarantu presenoldeb addysg gynaliadwy ar gyfer y dalgylch yn ei gyfanrwydd – yn y dref a'r wlad. Bydd cyfle i'r disgyblion a'r gymuned yn ehangach elwa o'r ddarpariaeth newydd.

4.8 Yr Iaith Gymraeg

- 4.8.1. Mae canllawiau Llywodraeth Cymru (*Cod Trefniadaeth Ysgolion 006-2013*) yn nodi bod angen cynnal asesiad effaith ar yr Iaith Gymraeg fel rhan o unrhyw gynnydd i ad-drefnu ysgolion. Comisiynwyd ymgynghorydd annibynnol i gwblhau astudiaeth effaith ieithyddol ar y rhestr hir o fodelau posib fel rhan o broses datblygu'r cynnydd.
- 4.8.2. Mae'r adroddiad llawn ar wefan y Cyngor (www.gwynedd.gov.uk/trefniadaethysgolion) ac yn rhan o becyn cefndirol yr adroddiad yma.
- 4.8.3. Mae'r adroddiad yn nodi bod Ysgol Dalgylch yn rhoi "*dyfarniad o effaith cadarnhaol sy'n cynnig cyfle i sicrhau cysondeb ar draws y dalgylch cyfan. Tra nad oes modd gosod pob model mewn trefn sgorio effaith ar iaith, casglwn fod y model hwn yn cynnig manteision arbennig o ran cynllunio a darparu addysg statudol fydd yn gyson ac yn deillio o un weledigaeth gyflawn yn hytrach na chyfeiriad amrywiol nifer o sefydliadau fydd, yn anorfod, a safbwynt amrywiol o ran dyhead i gyflawni polisi iaith addysg y sir a chreu dinasyddion ifanc hyfedr ddwyieithog. Mewn dalgylch lle mae'r Gymraeg yn wynebu sawl her sylfaenol, efallai'n wir mae cynllunio'r ddarpariaeth ar sail un weledigaeth sefydliadol yw'r ffordd orau i geisio cyflawni'r polisi iaith, gan ddefnyddio'r adnoddau staffio a dysgu mwy byddai gan un sefydliad i'r defnydd gorau ar draws gwahanol safleoedd y dalgylch.*"

4.9 Asesiad Cydraddoldeb

- 4.9.1 Cynhaliwyd asesiad cydraddoldeb ar restr hir y modelau posib. Mae'r asesiad yn rhoi sylw penodol i elfennau cydraddoldeb gwahanol megis hil, rhyw, anabled, iaith, crefydd neu gred ac oedran. Mae'r asesiad yn nodi y sefyllfa bresennol a'r polisiâu a threfniadau sydd mewn lle a fyddai yn sicrhau fod y cynnydd yn ystyried ac yn cyd-fynd ag hawliau cyfartal.
- 4.9.2 Oherwydd bod nifer o modelau yn nodi'r posibilrwydd o effeithio darpariaeth addysg cynradd Eglwysig, comisiynodd y Cyngor asesiad cydraddoldeb pellach gan ymgynghorydd annibynnol. Roedd yr asesiad yma yn asesu'r galw am wahanol fathau o ysgolion yn y dalgylch fel bo modd ystyried y galw yn lleol wrth benderfynu ar yr opsiwn a ffefrir. Mae'r model ffafriedig, yn ddibynnol ar y categori cyfreithiol a ffefrir yn cael effaith ar y dewis o wahanol ddarpariaeth addysgol yn y dalgylch, o ran addysg gymunedol ac Eglwysig. Mae'r ffactor yma yn cael ystyriaeth lawn yn rhan 5 o'r adroddiad, ac mae modd gweld yr asesiad cydraddoldeb a'r asesiad angen am wahanol fathau o ysgolion yn y pecyn cefndirol.
- 4.9.3 Ac eithrio statws/categori'r ysgol, wedi pwyso a mesur y ffactorau perthnasol, deuir i'r casgliad bod sicrwydd yr hyrwyddir cyfleoedd cyfartal yn gadarnhaol yn sgil y cynnydd a bod mesurau mewn lle i sicrhau na fydd camwahaniaethu anghyfreithlon ac aflonyddu. Mae trefniadau mewn lle yn ogystal fydd yn monitro ac yn adolygu'r sefyllfa.

4.10 Adnoddau Ariannol

- 4.10.1. Yn seiliedig ar y flwyddyn ariannol 2013/2014 mae amrediad sylweddol yng nghost y disgybl cynradd yn y dalgylch; £4,003 - £10,616. Mae pob ysgol cynradd gyda chost y pen uwch na'r cyfartaledd Sirol o £3,910.
- 4.10.2. Mae hyn yn golygu fod £6,613 o wahaniaeth yng nghost y disgybl rhwng ysgolion cynradd y dalgylch.

4.10.3. Mae gan Ysgol Y Gader cost y disgybl uwch na'r cyfartaledd Sirol uwchradd o £4,632 gyda chost y disgybl o £5,131.

4.10.4. Mae chwech o'r ysgolion cynradd yn derbyn swm ychwanegol i'r dyraniad arferol trwy'r polisi gwarchodaeth lleiafswm staffio (sy'n gwarantu o leiaf pennaeth ac athro ymhob ysgol a phennaeth a chymhorthydd mewn ysgolion sydd â llai na 15 o ddisgyblion). Mae cyfanswm y swm ychwanegol hwn yn 2013/14 yn £199,929 i ddalgylch Y Gader.

4.10.5. Wrth sefydlu Ysgol Ddilynol aml-safle rhagwelir arbedion refeniw o leiaf £255,625. Mae'r £255,625 wedi'i gyfrifo ar ôl ariannu ffactor aml-safle yn unol â'i haeddiant a hefyd ar ôl ystyried cost cludiant.

4.10.6. Bwriedir buddsoddi £2.7 miliwn ar addasu ac uwchraddio safle Cynradd Dolgellau, £1.02 miliwn ar ymestyn ac uwchraddio safle Llanelltyd, a £620,000 ar ymestyn safle Rhydymain. Golyga hyn bod buddsoddiad sylweddol o £4.34miliwn i sicrhau darpariaeth addysgol ragorol ar gyfer y dalgylch. Mae £3.6miliwn wedi ei gymeradwyo mewn egwyddor fel rhan o raglen ysgolion yr unfed ganrif ar hugain Llywodraeth Cymru, a mae Cabinet y Cyngor yn Rhagfyr 2013 eisoes wedi ymrwymo'r arian ychwanegol fel rhan o adolygiad y cynllun rheoli asedau.

4.11 Ffactorau daearyddol

4.11.1. Wrth sefydlu Ysgol Dalgylch Dilynol ar y safleoedd dan sylw, ni ragwelir bydd angen i unrhyw ddisgybl teithio pellter afresymol i gyrraedd safle addysgol, yn unol â'r strategaeth.

4.11.2. Byddai cludiant yn cael ei ddarparu yn unol â Pholisi Cludiant ysgolion y Sir.

4.12 Igrynhoi

4.12.1. Argymhellir ymgynghori'n statudol ar y cynnig i sefydlu model Ysgol Dalgylch oherwydd y cyfleoedd a ddaw yn ei sgîl. Bydd amryw o gyfleoedd i ddatblygu ar sylfaen ansawdd addysg a dysgu presennol. Bydd gweithredu'r cynnig i sefydlu ysgol dalgylch 3-16 oed yn cael effaith ar lawer o'r heriau a geir ar hyn o bryd yn nalgylch y Gader.

4.12.2. Bydd y cynnig yn

- Gwella safonau addysg ar draws y dalgylch wrth alluogi hyblygrwydd ar draws holl oedrannau fel bod rhannu adnoddau, staff a chyfleusterau yn dod yn arfer safonol
- Cael effaith ar faint ac amrediad oedran o fewn dosbarthiadau
- Yn gwella cyflwr a safon stad ysgolion y dalgylch wrth fuddsoddi £4.3miliwn ar uwchraddio ac ymestyn tri safle, wrth wario ôl-groniad cynnal a chadw ar dri safle arall
- Galluogi system uwch reoli modern newydd, bydd yn rhyddhau'r pennaeth o'r dosbarth, yn cynnig hyblygrwydd gyda'r strwythur staffio ar draws y sectorau, yn darparu cyfleoedd gyrfa newydd
- Sicrhau bod safle addysg o fewn pellter rhesymol i holl ddisgyblion y dalgylch
- Yn lleihau llefydd gweigion y dalgylch
- Yn rhoi oddeutu £255,625 o arbedion refeniw, ac yn rhesymoli amrediad cost y disgybl yn y dalgylch
- Yn rhoi'r cyfle gorau i geisio cyflawni'r polisi iaith, gan ddefnyddio'r adnoddau staffio dysgu mwy byddai gan un sefydliad i'r defnydd gorau ar draws gwahanol safleoedd y dalgylch

5. YSTYRIAETH BERTHNASOL - DEWIS CATEGORI CYFREITHIOL

5.1 Categori Cyfreithiol

5.1.1. Wrth ddatblygu'r cynnig yma rhaid ystyried categori cyfreithiol unrhyw fodel newydd. Ar hyn o bryd mae dewis o addysg gynradd o wahanol categorïau cyfreithiol:

- Cymuned
- Wirfoddol a Reolir gyda dynodiad crefyddol (Eglwys yng Nghymru)

5.1.2. Yn unol â'r hyn diffinnir yn y Ddeddf Safonau a Fframwaith Ysgolion 1998, mae ysgolion yn cael eu diffinio fel rhai Cymunedol, Gwirfoddol Cymorthedig neu Wirfoddol dan Reolaeth. Ymhellach, gall Ysgolion Gwirfoddol Cymorthedig neu Wirfoddol dan Reolaeth gael eu dynodi â chymeriad crefyddol h.y. yn Ysgol Eglwysig.

5.1.3. Mae Ysgol Gynradd Dolgellau ag Ysgol Machreth yn ysgolion Gwirfoddol dan Reolaeth (VC) gyda chymeriad crefyddol (Eglwys yng Nghymru). Mae Ysgol Y Gader, Ysgol Brithdir, Ysgol Ieuan Gwynedd, Ysgol Ganllwyd, Ysgol Clogau, Ysgol Friog ac Ysgol Dinas Mawddwy yn ysgolion categori 'Cymunedol' heb gymeriad crefyddol. Mae cymeriad crefyddol ysgol Wirfoddol dan Reolaeth yn bwysig o ran;

- Cymeriad yr Ysgol
- Aelodaeth y corff llywodraethol
- Perchnogaeth y safle

5.1.4. Mae'r tabl isod yn dangos categorïau ysgolion sydd yn nalgylch Y Gader, a'r nifer o ddisgyblion yn y categorïau:

CATEGORI	CYNRADD		UWCHRADD	
	Nifer o Ysgolion	Nifer Disgyblion	Nifer o Ysgolion	Nifer Disgyblion
Cymunedol	7	199	1	402
Ysgol Wirfoddol dan Reolaeth (VC)	2	163	0	0
Cyfanswm	9	362	1	402

5.1.5. Trwy gydol y trafodaethau mae'r Cyngor wedi cynnal perthynas waith agos gyda chynrychiolwyr yr Eglwys yng Nghymru. Byddai rhai o'r modelau ar y rhestr hir yn golygu bod naill ai addysg gynradd wirfoddol a reolir neu addysg gymunedol yn cael eu dileu o'r dalgylch.

5.2 Ysgolion Eglwys yng Nghymru Eraill

5.2.1. Mae'n bwysig bod y Cyngor yn ystyried cyd-destun ehangach y ddarpariaeth ynghyd â sicrhau bod y ddarpariaeth yn gymesur â lefel yr angen. Isod ceir manylion yr holl ysgolion Eglwys yng Nghymru eraill o fewn y Sir. Mae Beuno Sant yn ysgol VA (gwirfoddol a gynorthwyir) tra bod holl ysgolion eraill yn VC (rheolir yn wirfoddol):

Ysgol	Pellter o Ysgol Gynradd Dolgellau (Milltir)	Ystod Oedran	Nifer Disgybl Medi 2013	Capasiti	Llefydd Gweigion	Rhagamcanion					
						2014		2015		2016	
						Nifer Disgyblion	Llefydd Gwag	Nifer Disgyblion	Llefydd Gwag	Nifer Disgyblion	Llefydd Gwag
Pont y Gôf	46.8	3 - 11	117	122	5 (4%)	113	9 (8%)	106	16 (14%)	96	26 (22%)
Maesincla	43.8	3 - 11	309	360	51 (14%)	324	36 (10%)	336	24 (7%)	340	20 (6%)
Y Faenol	50	3 - 11	261	232	0	262	0	264	0	245	0
Foelgron	43.6	3 - 11	30	60	30 (50%)	35	25 (42%)	36	24 (42%)	38	22 (37%)
Llandygai	54	3 - 11	158	176	18 (10%)	163	13 (7%)	160	16 (9%)	155	21 (12%)
Llandwrog	40	3 - 11	68	86	18 (21%)	55	31 (36%)	53	33 (38%)	52	34 (40%)
Llanystumdwy	31.1	3 - 11	40	53	13 (35%)	36	17 (32%)	34	19 (36%)	36	17 (32%)
Tregarth	49.4	3 - 11	140	181	41 (23%)	136	45 (25%)	134	47 (26%)	134	47 (26%)
Cae Top	51.5	3 - 11	240	254	14 (6%)	240	14 (6%)	240	14 (6%)	240	14 (6%)
Machreth	3.8	3 - 11	16	46	30 (65%)	12	34 (74%)	9	37 (80%)	8	38 (83%)
Beuno Sant	17.8	3-11	53	89	36 (40%)	53	36 (40%)	59	30 (34%)	57	32 (36%)

5.3 Yr angen am wahanol fathau o ysgolion

5.3.1. I gynorthwyo'r Cyngor i benderfynu beth yw'r galw lleol am addysg o wahanol categorïau, comisiynwyd ymgynghorydd annibynnol i gynnal asesiad. Gwnaed hyn drwy ddsbarthu holiadur i rieni disgyblion ym mhob un o'r 10 ysgol yn nalgylch Y Gader. Cafwyd trafodaethau gyda chynrychiolwyr yr Eglwys yn ystod y cyfnod o baratoi'r holiadur a chafwyd cyfarfod gyda phob parti i drafod natur a'r union gwestiynau i'w cynnwys yn yr holiadur. Yna adroddodd yr ymgynghorwyr annibynnol y canlyniadau a dehongli'r data. Rhannwyd copi drafft o'r adroddiad hwn gyda'r Cyngor a'r Eglwys yng Nghymru am sylwadau ac awgrymiadau.

5.3.2. Roedd nifer yr ymatebion yn galonogol gyda 326 o holiaduron yn cael eu dychwelwyd wedi'u cwblhau. Mae'r adroddiad llawn, sy'n cynnwys yr holl ddata craidd, yn cael ei gynnwys fel dogfen yn y pecyn cefndirol er gwybodaeth. Rhai pwyntiau allweddol i'w nodi yw'r ffaith mai ansawdd yr addysg oedd y ffactor pwysicaf i rieni wrth iddynt ddewis ysgol ar gyfer eu plentyn - mae hyn yn glir gyda 79% o'r ymatebwyr yn dweud mai hwn oedd y ffactor pwysicaf.

5.3.3. Roedd un cwestiwn yn yr holiadur yn gofyn yn benodol am farn rhieni am gynnal y dewisiadau categorï ysgol wahanol yn y dalgylch. Rhoddwyd pedwar dewis a gofynnwyd iddynt ddewis yr un a oedd yn cyfleu eu barn orau. Dyma'r canlyniadau:

Datganiad	Nifer o Ymatebion	Canran Ymateb
Mae'n bwysig i mi fod fy mhleintyn yn mynychu ysgol sy'n cael ei chynnal gan Gyngor Gwynedd yn unig	27	8%
Mae'n bwysig i mi fod fy mhleintyn yn mynychu ysgol sy'n cael ei chynnal gan Gyngor Gwynedd mewn partneriaeth â'r Eglwys yng Nghymru	14	4%
Mae'n bwysig bod ysgol a gynhelir gan Gyngor Gwynedd mewn partneriaeth â'r Eglwys yng Nghymru ar gael yn fy ardal er mwyn cynnig dewis i rieni	26	8%
Yr unig beth sy'n bwysig i mi yw bod fy mhleintyn yn cael addysg dda	253	79%
Dim Ymateb	6	

5.3.4. Mewn cwestiwn arall, gofynnwyd i'r rhieni pa ffactorau sy'n gysylltiedig â'u hysgol sy'n bwysig iddynt; ac yna mewn cwestiwn dilynol gofynnwyd iddynt restru'r gwahanol ffactorau mewn perthynas â'i gilydd. Trwy gyfuno'r ymatebion, mae'r adroddiad yn crynhoi trwy osod y ffactorau yn y raddfa pwysigrwydd canlynol:

Graddfa	Ffactor
1 ^{af}	Ansawdd yr addysg
2 ^{il}	Bod perthynas dda rhwng rhieni ac athrawon
3 ^{ydd}	Bod adeiladau ac adnoddau o safon uchel ar gael yn yr ysgol
4 ^{ydd}	Pwysigrwydd bod yr ysgol yn cefnogi datblygiad moesol ac ysbrydol y plant
5 ^{ed}	Pellter teithio i'r ysgol
6 ^{ed}	Pwysigrwydd darpariaeth ychwanegol
7 ^{fed}	Pwysigrwydd y disgwyliad ffurfiol bod gwerthoedd Cristnogol wedi eu gwreiddio ym mywyd yr ysgol

5.3.5. Mae'r asesiad yma ar gael yn ei gyfanrwydd ar wefan y Cyngor (www.gwynedd.gov.uk/trefniadaethysgolion) neu ym mhecyn cefndirol yr adroddiad yma.

5.3.6. Fel rhan o'r rhestr hir o fodolau posib yn nalgylch Y Gader roedd opsiynau oedd yn parhau gyda addysg cynradd Eglwysig a cymunedol ac yn dileu unai addysg cynradd Eglwysig neu addysg uwchradd a cynradd Cymunedol.

5.4 Perchnogaeth Tir

5.4.1. Tra eu bod yn parhau i gael eu defnyddio ar gyfer darparu addysg, mae safleoedd y Gader, Friog, Dinas Mawddwy, Llanelltyd a Rhydymain yn eiddo i Gyngor Gwynedd.

5.4.2. Mae perchnogaeth y tir yn Ysgol Gynradd Dolgellau yn cael ei rhannu rhwng Cyngor Gwynedd a'r Eglwys yng Nghymru. Y Cyngor sy'n berchen ar yr adeiladau lau a'r ardaloedd chwarae, tra bod yr Eglwys yng Nghymru yn berchen ar adeilad y Babanod. Mae'r maes chwarae ar safle'r Babanod yn cael ei brydlesu i'r Cyngor gan yr Eglwys yng Nghymru.

5.4.3. Pe bai'r ysgol dalgylch yn cael ei ddynodi'n ysgol Eglwysig byddai angen trosglwyddo perchnogaeth safleoedd y Gader, Friog, Dinas Mawddwy, Llanelltyd, Rhydymain ac adeilad lau Cynradd Dolgellau i'r Eglwys yng Nghymru. Byddai'r Cyngor yn parhau i dalu costau cynnal a chadw'r safleoedd. Golyga hyn byddai angen trafod gyda'r Eglwys yng Nghymru, fel y perchnogion, wrth drafod unrhyw opsiynau i ddatblygu defnydd amgen safle e.e. pe bai eisiau datblygu safle'r Gader fel canolbwynt cymunedol a lleoli rhedeg elfennau cymdeithasol neu hamdden.

5.4.4. Pe bai'r ysgol dalgylch yn cael ei ddynodi'n ysgol Cymunedol angen i'r Cyngor cael perchnogaeth adeilad y Babanod. Mae'r Cyngor yn deall pwysigrwydd parhau i drafod â chynrychiolwyr yr Eglwys yng Nghymru ar faterion cyfreithiol yn ymwneud â chyfyngiadau neu gymalau dychweliad a all fod yn berthnasol i gyfeiriad y cynlluniau, ac i'r perwyl hwn - mae trafodaethau yn parhau i gael eu cynnal.

5.5 Cyfnod Rhag-ymgyngori gyda'r Eglwys yng Nghymru

- 5.5.1. Mae'r Cyngor wedi cynnal trafodaethau cyson gyda chynrychiolwyr yr Eglwys yng Nghymru ers cychwyn ad-drefnu ysgolion yn y dalgylch.
- 5.5.2. Yn unol â'r Cod Trefniadaeth Ysgolion (006/2013) mae'n ofynnol i'r Awdurdod gynnal cyfnod o rag-ymgyngori gyda'r Eglwys yng Nghymru. Cynhaliwyd y cyfnod yma rhwng 19 Mehefin 2014 a'r 1 Awst 2014. Ar gychwyn y cyfnod cyflwynwyd esiampl o ddogfen ymgynghori statudol, copi drafft o'r asesiadau (angen am wahanol fathau o ysgolion, iaith, cymuned a chydaddoldeb) a chopi o'r cyflwyniad rhoddwyd yn cyfarfod PAD 21-05-14, fel bod y cyfeiriad yn cael ei gyfleu'n glir i'r Esgobaeth. Roedd yr esiampl o ddogfen ymgynghori yn cyfleu'r cynnig sydd yn destun yr adroddiad Cabinet yma.
- 5.5.3. Derbyniwyd llythyr gan Esgobaeth Bangor ag e-bost gan Esgobaeth Llanelwy yn ategu'r sylwadau, mae'r rhain i'w weld yn ei gyfanrwydd yn Atodiad 4. Roedd pedwar prif bwynt gan Esgobaeth Bangor:
- 1) *Mae Esgobaeth Bangor yn falch o'i rôl a'i darpariaeth yn Nalgylch Y Gader (Ysgol Gynradd Dolgellau ac Ysgol Machreth, Llanfachreth). Mae'r Esgobaeth yn credu bod yna tystiolaeth i barhau gyda darpariaeth ysgol eglwysig yn nalgylch y Gader sydd mor glir ag unrhyw dystiolaeth yn ei herbyn. Mae'r Esgobaeth hefyd yn gwerthfawrogi bod hon yn adeg o newid yn narpariaeth addysgol ein gwlad.*
  - 2) *Bydd yr Esgobaeth yn cytuno a'r cynnig fel yr amlinellir yn y ddogfen gyn-ymgyngori, YN UNIG ar y sail bod cynnig i hyrwyddo darpariaeth ysgol Eglwysig yn nalgylch gyfagos y Berwyn yn y Bala (sydd yn Esgobaeth Llanelwy).*
  - 3) *Mae Esgobaeth Bangor yn gofyn i Gyngor Gwynedd drefnu'r amserlen ar gyfer yr ymgynghoriadau yn nalgylchoedd y Gader a'r Berwyn yn y fath fodd na ddisgwylir i'r Esgobaeth hepgor ei ddarpariaeth ysgol eglwysig yn nalgylch y Gader cyn i gyfansoddiad darpariaeth ychwanegol yr ysgol eglwysig yn Nalgylch y Berwyn fod yn wybyddus.*
  - 4) *Os daw'n glir na fydd ychwanegiad o ddarpariaeth ysgol eglwysig yn nalgylch y Berwyn, yna ceidw Esgobaeth Bangor yr hawl i herio ac ymateb mewn modd negyddol i unrhyw ymgynghoriad statudol yn nalgylch y Gader, sy'n cynnig dileu darpariaeth ysgol Eglwysig yn y dalgylch."*
- 5.5.4. O ran y sylwadau yma, un o'r prif negeseuon yw pwysigrwydd cyd-amserlennu prosiectau dalgylch Y Gader a'r Berwyn. Dyma amserlen amlinellol y prosiectau, yn ddarostyngedig ar benderfyniadau Cabinet ar brif gamau'r daith:

Camau'r Daith	Amserlen Amlinellol Prosiectau	
	Y Gader	Y Berwyn
Rhag-ymgyngori gyda'r Eglwys yng Nghymru	19 Mehefin - 1 Awst 2014	Medi/Hydref 2014
Adroddiad Cabinet –Caniatâd i Ymgynghori ar yr Opsiwn a Ffafrir	Medi 2014	Rhagfyr 2014
Cyfnod Ymgynghori Statudol	Hydref/Tachwedd 2014	Ionawr/Chwefror 2015
Adroddiad Cabinet yn dilyn ymgynghoriad statudol	Ionawr 2015	Mawrth 2015
Cyhoeddi Rhybudd Statudol a chyfle i ymgynghorai wrthwynebu	Chwefror – Ebrill 2015	Ebrill – Mai 2015
Penderfyniad Terfynol gan Gabinet y Cyngor (posib i'r cynnig cael ei atgyfeirio i Weinidog Addysg a Sgiliau Llywodraeth Cymru)	Mai 2015	Mehefin 2015

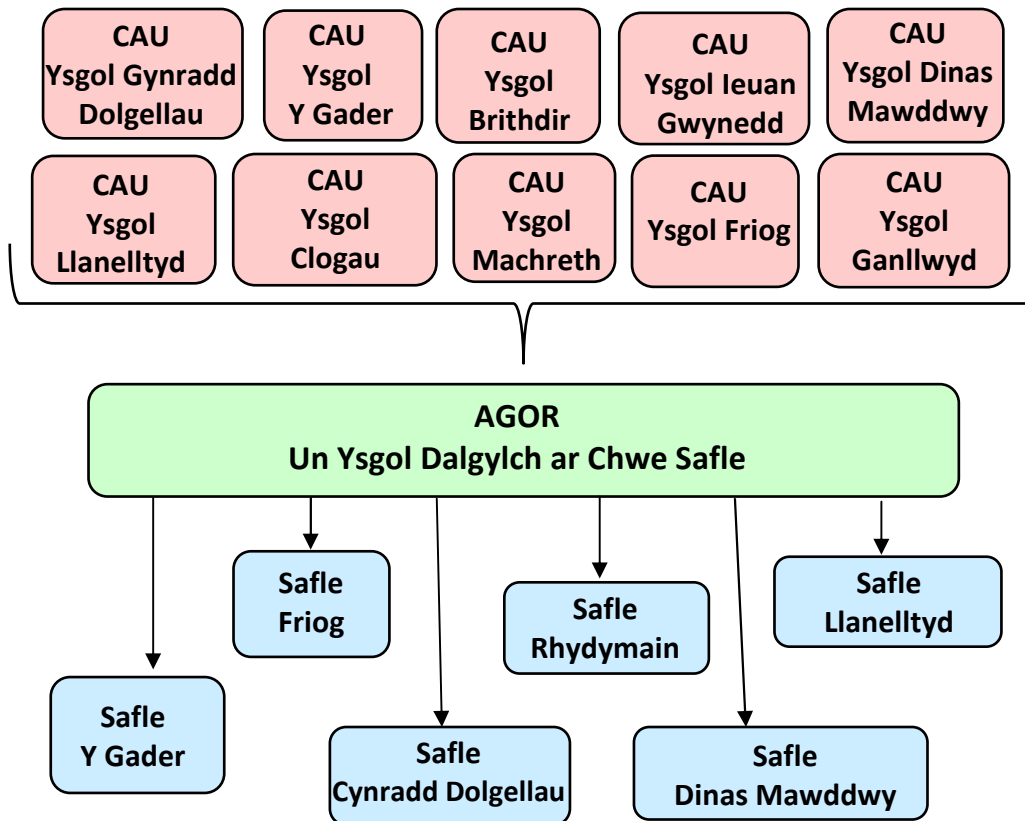
- 5.5.5. Mae'r amserlen yn amlygu bod prosiect Y Gader wedi datblygu ymhellach ar y daith i gymharu â phrosiect Y Berwyn. Mae'r Cyngor yn ymwybodol o bryderon yr Esgobaeth, ac wedi ystyried yr amserlen mewn trafodaethau blaenorol. Mae cytundeb wedi ei wneud i sicrhau bod amserlenni'r prosesau yn golygu fod modd i Esgobaethau Bangor a Llanelwy fod yn glir ynglŷn â'r cyfeiriad yn nalgylchoedd Y Gader a'r Berwyn.
- 5.5.6. Mae'r Cyngor yn holl ymwybodol bod yr Esgobaeth, yn unol â'r Cod Trefniadaeth Ysgolion (006/2013), yn un o'r ymgynghorai gall cyfeirio'r cynnig at sylw'r Gweinidog Addysg a Sgiliau os ydynt yn dewis gwrthwynebu'r rhybudd statudol.

5.6 Y Categori Cyfreithiol Gaiff ei Ffafrio

- 5.6.1. Mae angen penderfynu'r categori cyfreithiol a ffafir, i allu ymgynghori'n statudol ar yr opsiwn ffafriedig.
- 5.6.2. Nid oes modd bellach ffedereiddio ysgolion gyda chategorïau gwahanol, oherwydd Rheoliadau Ffedereiddio Ysgolion a Gynhelir (2014). Felly nid yw'n opsiwn creu ffederasiwn dalgylchol byddai'n parhau gydag addysg gynradd gymunedol ac Eglwysig.
- 5.6.3. O ran perchnogaeth tir, mae angen bod yn ymwybodol, pe bai'r ysgol ddilynol dalgylchol yn cael eu dynodi'n ysgol:
- Cymunedol – byddai angen i'r Cyngor fod yn berchnogion adeilad babanod safle cynradd Dolgellau
  - Eglwysig – byddai angen i'r Cyngor trosglwyddo perchnogaeth adeilad iau cynradd Dolgellau a'r 5 safle arall i berchnogaeth yr Eglwys yng Nghymru
- 5.6.4. Wrth ddewis categori i'r ysgol ddilynol dalgylchol mae angen bod yn ymwybodol a rhoi ystyriaeth lawn gan fod oblygiadau o ran parhad dewis darpariaeth addysgol. Wrth ddynodi statws yr ysgol yn:
- Cymunedol – bydd yn dileu darpariaeth cynradd Eglwysig yn y dalgylch
  - Eglwysig – bydd yn dileu darpariaeth cynradd ac uwchradd cymunedol, gan greu addysg uwchradd Eglwysig o'r newydd yn y dalgylch
- 5.6.5. Yr opsiwn a ffafir i ymgynghori'n statudol arno o ran categori cyfreithiol yw cymunedol, gan ystyried:
- bod mwyafrif o'r ysgolion presennol (8 allan o'r 10) yn ysgolion cymunedol
  - bod absenoldeb galw cryf am y darpariaeth addysg cynradd Eglwysig (yn seiliedig ar yr asesiad o angen am wahanol fathau o ysgolion a thrafodaethau lleol)
  - byddai newid statws darpariaeth addysgol y dalgylch gyfan i Eglwysig gyda oblygiadau adnoddau, rheolaethol a pherchnogaeth safleoedd sylweddol
  - bod yr opsiwn a ffafir yn un ysgol dalgylch dilynol sydd yn cynnig manteision ar sail y dalgylch ac nid oes modd creu ffederasiwn dalgylchol yn cynnwys ysgol gymunedol ac ysgol Eglwysig, yn unol â Rheoliadau Ffedereiddio Ysgolion a Gynhelir (2014)
- 5.6.6. Bydd cyfle i bawb cael rhoi unrhyw sylwad penodol ar statws yr ysgol os bydd y Cabinet yn cymeradwyo cynnal cyfnod o ymgynghoriad statudol.

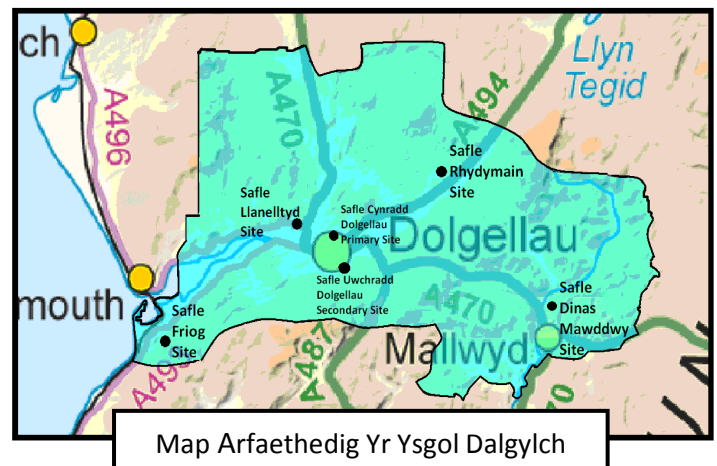
6. OBLYGIADAU'R CYNNIG

6.0.1. Mae'r cynnig hwn yn golygu y bydd deg ysgol yn cau gan ddatblygu un ysgol newydd i'r dalgylch.

Golyga hyn:

- **Cau 10 Ysgol:**
  - Ysgol Y Gader
  - Ysgol Gynradd Dolgellau
  - Ysgol Clogau
  - Ysgol Brithdir
  - Ysgol Dinas Mawddwy
  - Ysgol Ganllwyd
  - Ysgol Llanelltyd
  - Ysgol Ieuan Gwynedd
  - Ysgol Friog
  - Ysgol Machreth

- **Sefydlu** un Ysgol Dalgylch, dilynol 3-16 oed, cyfrwng Cymraeg cymunedol ar nifer o safleoedd
- Byddai safleoedd ysgolion Llanelltyd, Friog, Ieuan Gwynedd (Rhydymain), Dinas Mawddwy, Gader a Cynradd Dolgellau yn aros ar agor fel safleoedd ar gyfer yr ysgol newydd.
- Byddai safleoedd ysgolion Ganllwyd, Clogau (Bontddu), Machreth a Brithdir yn cau, ni fyddai'r safleoedd hyn yn ail-agor.

6.1 Ystyried effaith ar y gymuned

- 6.1.1. Mae canfyddiadau adroddiadau effaith cymunedol yn nodi rhai materion i'w hystyried ynglŷn ag effaith cau ysgolion ar y cymunedau bydd yn colli presenoldeb safle ysgol yn eu cymunedau. Bydd ystyriaeth i'r mesurau lliniaru a argymhellir yn yr asesiad er mwyn lliniaru'r effaith ar y cymunedau.

6.2 Ystyriaethau Staffio

- 6.2.1. Petai gymeradwyaeth i'r cynnig byddai goblygiadau staffio allai arwain at ansicrwydd a diswyddiadau i nifer o aelodau staff y dalgylch. Bydd staff a chynrychiolwyr yr Undebau yn cael eu cynnwys fel rhan o'r ymgynghoriad statudol. Mae Cyngor Gwynedd wedi datblygu polisi staffio manwl, ar y cyd â'r Undebau Llafur a phenaethiaid. Bydd cyfathrebu'n glir ac agored yn chwarae rhan greiddiol mewn gweithredu unrhyw gynigion.
- 6.2.2. Petai'r cynnig yn cyrraedd y pwynt lle bydd ysgol yn cael ei sefydlu, bydd disgwyl i'r Corff Llywodraethol Cysgodol benodi staff ar gyfer yr ysgol newydd. Bydd Gwasanaeth Personél ag Addysg y Cyngor ar gael i roi cymorth a chynghor i'r Corff Llywodraethu a'r staff ynglŷn â'r broses.

6.3 Creu Un Ysgol Dalgylch Dilydol

- 6.3.1. Er mwyn sefydlu'r Ysgol Dalgylch Dilydol ystyriwyd y modd gorau o wneud hynny yn gyfreithiol ac yn gyfansoddiadol. Argymhellir bydd yn rhaid cau'r ysgolion dan sylw (Gader, Cynradd Dolgellau, Llanelltyd, Friog, Clogau, Ganllwyd, Brithdir, Ieuan Gwynedd, Machreth a Dinas Mawddwy), ac ail agor safleoedd yn Y Gader, cynradd Dolgellau, Llanelltyd, Friog, Rhydymain a Dinas Mawddwy er mwyn sefydlu'r Ysgol Dalgylch.
- 6.3.2. Eglurwyd eisoes oblygiadau sefydlu endid un ysgol o ran:
- Arweinyddiaeth (un Pennaeth)
  - Rheolaeth lywodraethol (un corff llywodraethol)
  - Cyllidebol (un gyllideb)
- 6.3.3. O greu'r Ysgol Dalgylch newydd byddai angen sefydlu Corff Llywodraethu, cyfansoddiad yr ysgol a phenodi staff. Mater i Gorff Llywodraethu'r Ysgol Dalgylch fydd y strwythur staffio.
- 6.3.4. Wrth weithredu'r cynnig yma bydd dalgylchoedd yr ysgolion presennol yn cael eu haddasu. Defnyddir dalgylchoedd er mwyn adnabod ble mae'r ysgol agosaf i rieni/plant yn ddibynnol ar ble maent yn byw. Dyma sut mae'n bosib gwireddu Polisi Cludiant a Mynediad yr Awdurdod.
- 6.3.5. Mae materion technegol dull dyrannu'r gyllideb trwy fformiwla i ysgol ddilydol aml-safle eisoes yn cael ei ddatblygu, yn unol ag Adran 52 o Ddeddf Safonau a Fframwaith Ysgolion 1998.

7. CAMAU NESAF

- 7.1 Noder fod y gweithgareddau yr ymgymerwyd â hwy hyd yn hyn yn rhan o'r broses o gasglu gwybodaeth wrth lunio cynigion cychwynnol.
- 7.2 Cyhoeddwyd Cod Trefniadaeth Ysgolion (006/2013) ac fe luniwyd y cynigion yma gan ddal sylw at yr arweiniad yma. Rhaid yn nawr penderfynu ar fodel i ymgynghori ymhellach arno, yn unol â Deddf Safonau a Threfniadaeth Ysgolion 2013.
- 7.3 Os fydd y Cabinet yn penderfynu symud ymlaen â'r argymhellion yn yr adroddiad hwn - bydd angen cynnal cyfnod o ymgynghoriad statudol yn unol â Deddf Safonau a Threfniadaeth Ysgolion 2013 ac arweiniad y Cod Trefniadaeth Ysgolion (006/2013).
- 7.4 Bydd adroddiad pellach yn cael ei gyflwyno gerbron y Cabinet wedi hynny yn adrodd ar ganlyniadau'r ymgynghori hynny. Bydd yn ofynnol wedyn i'r Cabinet gloriannu'r ymgynghoriad ac yn amodol ar farn y Cabinet, penderfynir a ddylid cyhoeddi Rhybudd Statudol i weithredu'r cynnig. Os cyhoeddir Rhybudd Statudol, bydd cyfnod o 28 diwrnod i unrhyw un gwrthwynebu. Yn dilyn y cyfnod gwrthwynebu bydd adroddiad yn cael ei gyflwyno i'r Cabinet am benderfyniad terfynol. Rhaid cofio bod rhai sefyllfaoedd lle bydd penderfyniad terfynol y Cyngor yn gallu cael ei gyfeirio at y Gweinidog Addysg a Sgiliau, Llywodraeth Cymru yn unol â'r Cod Trefniadaeth Ysgolion (006/2013).
- 7.5 Yn ddarostyngedig ar benderfyniadau'r Cabinet, dyma gamau nesaf y broses gydag amserlen amlinellol:

Camau'r Daith	Amserlen Amlinellol
Adroddiad Cabinet - Caniatâd i Ymgynghori ar yr Opsiwn a Ffafrir	Medi 2014
Cyfnod Ymgynghori Statudol	Hydref / Tachwedd 2014
Adroddiad Cabinet yn dilyn ymgynghoriad statudol	Ionawr 2015
Cyhoeddi Rhybudd Statudol a chyfle i ymgynghorai wrthwynebu	Chwefror – Ebrill 2015
Penderfyniad Terfynol gan Gabinet y Cyngor (posib i'r cynnig cael ei atgyfeirio i Weinidog Addysg a Sgiliau Llywodraeth Cymru)	Mai 2015
Gall y mater gael ei gyfeirio at Lywodraeth Cymru	7 mis gyda'r Llywodraeth

8. ARGYMHELLION

8.1 Argymhellir felly:

- i. I ymgymryd â phroses o ymgynghori statudol yn unol â gofynion Adran 48 o Ddeddf Safonau a Threfniadaeth Ysgolion 2013 i gau Ysgol Y Gader, Ysgol Gynradd Dolgellau, Ysgol Brithdir, Ysgol Machreth (Llanfachreth), Ysgol Ieuan Gwynedd (Rhydymain), Ysgol Dinas Mawddwy, Ysgol Llanelltyd, Ysgol Friog, Ysgol Clogau (Bontddu) ac Ysgol Ganllwyd ar 31 Awst 2017.
- ii. I ymgymryd â phroses o ymgynghori statudol yn unol â gofynion Adran 48 o Ddeddf Safonau a Threfniadaeth Ysgolion 2013 ar yr opsiwn a ffafrir, sef i sefydlu Ysgol Dalgylch Dilynol 3-16 cymunedol ar safleoedd ysgolion presennol Ysgol Y Gader, Ysgol Gynradd Dolgellau, Ysgol Ieuan Gwynedd (Rhydymain), Ysgol Dinas Mawddwy, Ysgol Llanelltyd ac Ysgol Friog, ar 1 Medi 2017.

BARN Y SWYDDOGION STATUDOL

Y Prif Weithredwr:

“Mae’r cynigion sydd gerbron yn amlwg yn destun gwaith a thrafod manwl iawn ac mae’r cynigion yn ceisio cwrdd ag amcanion eithriadol o bwysig, yn cynnwys darparu addysg o ansawdd mewn cyd-destun ariannol gwirioneddol heriol”

Y Swyddog Monitro:

“Adroddir ar argymhelliad i gynnal ymgynghoriad yn unol ag Adran 48 Deddf Safonau a Threfniadaeth Ysgolion (Cymru) 2013. Mae nifer o ystyriaethau yn cael eu cloriannu yn yr adroddiad sydd yn seiliedig ar arweiniad Cod Trefniadaeth Ysgolion 2013. Mae’r argymhelliad i ymgynghori yn adnabod opsiwn a ffefrir fel rhan o’r broses. Wedi cynnal yr ymgynghoriad bydd angen dod yn ôl i roi ystyriaeth i’r ymatebion a dderbynnir a’r ffactorau eraill perthnasol er dod i gasgliad ynglŷn â symud ymlaen a chynnig penodol.”

Y Pennaeth Cyllid:

“Mae’r argymhellion gerbron ar sail tystiolaeth a gwaith trylwyr wrth geisio symud ymlaen yn briodol gydag adolygu trefniadaeth ysgolion yn nalgylch Y Gader, Dolgellau.

Cadarnhaf fod y ffigyrau ariannol sydd yn yr adroddiad unai yn wir gostau cywir, neu yn amcangyfrif teg, lle’n briodol. Hynny yw, byddai lleihau nifer y safleoedd wrth sefydlu ysgol ddilydol aml-safle yn arwain at arbediad refeniw blynyddol o leiaf £255,625. Nodaf fod yr arbediad net yma wedi’i gyfrifo ar ôl neilltuo symiau darbodus o gyllideb ar gyfer ariannu ffactor aml-safle a chost cludiant hefyd (fel nodir yng nghymal 4.10.5 o’r adroddiad).

Rwy’n cefnogi’r argymhellion gerbron yma ac yn llongyfarch yr aelodau a’r swyddogion perthnasol am barhau’n wydn gyda’r prosiect arloesol yma i adolygu trefniadaeth ysgolion mewn tiriogaeth cymharol denau ei phoblogaeth. Yn yr hinsawdd ariannol ddigynsail cyfredol, gyda phosibilrwydd na fydd amddiffyniad i’r gyllideb ysgolion yn y blynyddoedd nesaf, bydd sicrhau arbediad o’r prosiect yma yn helpu i isafu unrhyw doriadau cyllidebol yn ysgolion Gwynedd.

Mae balans cost y datblygiad yn flaenoriaeth i’w ariannu yn y cynllun rheoli asedau, gan gofio bydd trefniadaeth ysgolion yn y dalgylch yma’n cynhyrchu arbedion refeniw. Erys elfen o risg o fetu’r amserlen grantiau perthnasol, felly dylid osgoi unrhyw oedi diangen wrth symud ymlaen.”

Atodiadau

Atodiad 1	Crynodeb o Fanylion Ysgolion Dalgylch Y Gader
Atodiad 2	Eglurhad Rhestr Hir Modelau Posib a'r Gwerthusiad Opsiynau
Atodiad 3	Ffactorau Ystyriwyd
Atodiad 4	Ymateb yr Eglwys yng Nghymru yn ystod yr Rhag-ymgyngoriad

Pecyn Cefndirol

Bydd copïau o'r pecyn cefndirol wedi ei yrru at Aelodau'r Cabinet ac ar gael ar wefan y Cyngor www.gwynedd.gov.uk/trefniadaethysgolion neu drwy gysylltu â trefniadaeth.ysgolion@gwynedd.gov.uk.

Bydd y pecyn cefndirol yn cynnwys:

- Adroddiad Cyngor Llawn Gorffennaf 2011
- Adroddiad Cabinet Gorffennaf 2013
- Adroddiad Cabinet Rhagfyr 2013
- Adroddiad Asesiad Ardrawiad Ieithyddol
- Adroddiad Asesiad Ardrawiad Cymunedol
- Adroddiad Asesiad Cydraddoldeb
- Adroddiad Asesiad Angen am Wahanol Fathau o Ysgolion
- Pecyn Ystadegol
- Agenda a Chofnodion PAD 21-05-14